

SJABBAT SJALOM

Sjabbat Weekblad voor Nederland

Jaargang VIII, Nr. 293

Parasjat Choekat

5 Tamoez 5769
27 juni 2009

Beste Lezers,

Hierbij wil ik u meedelen dat de website www.hoor-israel.org, ook bereikbaar onder de naam www.sjema-jisrael.org met ingang van heden is opgeheven ten gevolge van het feit dat vreemden de site zijn binnengedrongen en deze hebben gekidnapt. Daar noch de server waar de site gehost wordt, noch ik daar iets tegen kunnen doen, en er bovendien weinig belangstelling meer is voor die website, heb ik de site opgeheven. Wie bestanden uit het archief wil opvragen kan dat aanvragen per email, via: zwigold@netvision.net.il.

Zwi Goldberg

Overzicht Parasjat Choekat – (Bamidbar/Numeri 19:1 -22-1)

De wetten van de *para adoema* — de rode koe — worden beschreven. Deze wetten van rituele reiniging zijn van toepassing wanneer iemand in aanraking komt met een dode. Na bijna 40 jaar in de woestijn, sterft Miriam en wordt begraven in Kadesj. De mensen klagen dat zij het water zijn kwijt geraakt, dat zij tot nu toe op wonderbaarlijke wijze kregen dankzij de verdiensten van Miriams rechtvaardigheid. Aharon en Mosjé bidden voor het welzijn van het volk. Hasjem draagt hen op om het volk te verzamelen bij Merivá en vervolgens tegen een bepaald rotsblok te spreken, zodat daar water uit zal voortkomen. Bedroefd door het gebrek aan vertrouwen van het volk, slaat Mosjé op de rots, in plaats van er tegen te spreken. Zodoende faalt hij in het tonen van een publieke demonstratie van Hasjems meesterschap over de wereld, hetgeen wel het resultaat was geweest als Mosjé tegen de rots gesproken had en alleen daardoor de rots water had voortgebracht. Daarom deelt Hasjem aan Mosjé en Aharon mee dat zij het volk niet het Land zullen binnenbrengen. De Israëlieten hervatten hun rondreizen; omdat de koning van Edom, een afstammeling van Esav, hun de doortocht door zijn land weigert, kunnen zij niet de kortste route naar Erets Jisraël nemen. Wanneer zij Har Hor (de berg Hor) bereiken, sterft Aharon en zijn zoon Elazar wordt bekleed met de waardigheid en verantwoordelijkheid van de Hoge Priester. Aharon was bij iedereen geliefd, en het hele volk rouwt 30 dagen om hem. De Israëlieten voeren strijd met Sichon de Amoriet, die liever met hun vecht dan hun doortocht door zijn land te verlenen. Het resultaat is, dat de Israëlieten het land veroveren dat Sichon daarvóór had veroverd op de Amonieten op de oostelijke oever van de rivier de Jordaan.

Haftara Choekat (Sjoftiem 11:1-33)

Jiftach was de eerste zoon van Gilad. Zijn moeder was een *zona*, een vrouw van twijfelachtig gedrag. Daarna trouwt zijn vader met een meer gedistingeerde vrouw en als zijn vader overlijdt gooien de zonen van deze tweede vrouw Jiftach het huis uit. Jiftach wordt beroepssoldaat buiten Erets Jisraël. Dan worden de Joden aangevallen door de Amonieten en de ouderen van Gilad vragen Jiftach om hun leider te zijn. Jiftach gaat ermee akkoord en vraagt Hasjem om Diens steun. Jiftach tracht een vreedzame regeling te treffen met de koning van Amon, maar de regeling wordt verworpen. Jiftach zweert om het eerste dat bij zijn terugkeer uit zijn huis hem tegemoet komt, te offeren, als hij als overwinnaar uit de strijd komt. Jiftach haalt een overweldigende overwinning. Hier eindigt de Haftara.

Maar Hasjem was boos op Jiftach, die een gedachtenloze eed had gezworen en zijn dochter kwam het eerst het huis uit. En opnieuw maakte Jiftach een ernstige fout: getrouw aan zijn eed, maar onbekend met de halacha, die dit ten strengste verbiedt, offerde hij haar, zijn enige kind, in de veronderstelling dat hij zijn eed aan Hasjem gestand moest houden.

Het verband met de parasja: In de parasja vragen de Israëlieten doorgang door Edom, maar de koning van Edom weigert en de Israëlieten trekken om Edom heen. In de Haftara doet Jiftach precies hetzelfde.

Inzicht in Parasjat Choekat

Het Lied van de Bron

Tegen het einde van de *parasja* worden de reizen en omzwervingen van Israël en hun kampementen in de woestijn beschreven. Daarin komt ook een Ode aan de Bron van Miriam voor:

Toen zong Israël dit lied: Stijg op, bron, zing ter ere van haar. De bron die door prinsen werd gegraven, die de edelen van het volk met de scepter gedolven hebben, met hun staven...

(Bamidbar 21:17-18)

Rasji geeft daar het volgende commentaar op:

Stijg op, bron – *vanuit het dal en breng omhoog wat je omhoog te voeren hebt. En waaruit volgt dat de bron hun de wonderen heeft bekend gemaakt? Omdat er gezegd wordt: en van daar naar de bron. Maar de bron bestond toch al veertig jaar en was toch niet pas nu ontstaan? [Waarom werd zij dan niet eerder bezongen?] Maar de betekenis is dat zij toen afdaalde, om de wonderen bekend te maken (Tanchoema). [Wanneer het een uiting van vreugde was, dat de bron water gaf, dan had men reeds veel eerder de bron moeten bezingen, maar hij werd nu bezongen vanwege het wonder.]*

Wat was het wonder waarover *Rasji* hier spreekt? Dat noemt hij in zijn commentaar op vers 15:

En die waarin de beken zich uitstorten – *Daarin werd het bloed van de Emoerieten uitgestort, die zich daar verborgen hadden. Omdat de bergen hoog waren en het dal diep en smal, en de bergen dicht bij elkaar stonden... en de weg, waar de Israëlieten overheen moesten lopen, liep door het dal. De Emoerieten zeiden: als de Israëlieten het land binnenkomen en door het dal trekken, dan zullen wij uit de spelonken komen, die in de bergen boven hen zijn en dan zullen we hen doden met onze pijlen en slingerstenen. Die holen waren in de berg aan de kant van Moav en aan de andere kant van het dal, aan de kant van de Emoerieten waren er tegenover die holen een soort uitstulpingen als hoorns en borsten. Toen de Israëlieten door het dal kwamen, om tussen de bergen door te trekken, bewoog de berg van de Emoerieten en naderde naar de kant van Moav, als een dienstmeid die haar meesteres tegemoet gaat om haar te begroeten. Daarbij gingen de borsten van die ene berg in de holen van de berg aan de andere kant van het dal en doodde zo de vijanden, die zich daar verborgen hadden. Toen Israël daar voorbij getrokken was, keerden de bergen weer terug naar hun plaats en de bron, die overal met Israël mee reisde, daalde af in het dal en bracht van daar uit het bloed van de verslagenen en hun armen en benen te voorschijn en voerde ze rondom het kamp van Israël. En toen Israël dat zag, begonnen zij te zingen.*

Waarom, vraagt de *Sjeem MiSjmoeël*, zong Israël zijn loflied op de bron niet veel eerder? Was het geen wonder dat die bron Israël overal in de woestijn volgde? En nu we dat toch vragen, waarom zong Israël eigenlijk geen loflied voor het Manna of voor Tora zelf?

Om een antwoord op deze vragen te geven, moeten we eerst nagaan waarom iemand zingt. Een lied geeft uiting aan een buitengewone gemoedstoestand, bijvoorbeeld als men een bijzondere dank voelt voor bijvoorbeeld een geschenk, dat men gekregen heeft, en waarvan men het gevoel heeft dat niet te hebben verdiend. Of als de ontvanger van het geschenk meent dat het geschikt is voor een veel groter iemand dan hijzelf. In dit licht bezien is het begrijpelijk dat men niet in zingen uitbarst voor zijn dagelijks brood en drinken. Want hoewel voedsel en drinken natuurlijk een grote *chesed* van Hasjem is, is het niet redelijk om dat te beschouwen als iets buitengewoons, of iets dat alleen mensen toekomt met een enorme geestelijke grootheid. Het was duidelijk dat G-d voor Zijn volk in de woestijn voor eten en drinken moest zorgen, want zonder dat zouden de miljoenen Joden daar binnen enkele dagen van honger en dorst zijn omgekomen. Natuurlijk moeten we dankbaar zijn voor ons voedsel, maar G-d heeft de wereld nu eenmaal geschapen met mensen erop, en dus was het nodig dat Hij, om de schepping in stand te houden, hen van het nodige zou voorzien. En hoewel het Manna een wonder was van de hoogste orde, kwam het niet in aanmerking voor een speciaal lied, want het voorzag in de dagelijkse levensbehoeften van het volk.

Dit verklaart ook waarom we geen speciaal lied aantreffen voor het grootste geschenk dat Israël kreeg: de Tora. Dat was duidelijk een uitdrukking van G-ddelijke *chesed*. Maar het was meer dan dat, het was iets wat absoluut noodzakelijk was. De hele Uittocht uit Egypte was alleen maar om Tora in ontvangst te nemen, zoals er gescheven staat:

Wanneer je dit volk uit Egypte gevoerd hebt, zullen jullie G-d dienen op deze berg.

(Sjemot 3:12)

De reden van Israëls bestaan is Tora. Zonder dat zou het Joodse volk allang dood zijn, zoals alle andere volken uit de oudheid. Tora is even fundamenteel belangrijk voor het Joodse leven als voedsel en drinken. Er was daarom geen reden om het als een buitengewoon wonder te beschouwen, waarvoor een speciaal lied noodzakelijk was.

Maar de bron was anders. We hebben zojuist gelezen wat *Rasji* schreef over het wonder van de bron, daar in het dal tussen de bergen. Het volk was zojuist bedreigd door de Emorieten en de bergen waren op een wonderlijke manier naar elkaar toegekomen en hadden de aanslag voorkomen. En nu bracht de waterbron het bloed van de verslagen vijanden triomfantelijk uit het dal omhoog, naar het legerkamp van de Israëlieten. Het water stroomde omhoog, in tegenstrijd met zijn natuurlijke aard. Hierover schrijft *Sforno*:

We zien dat de plaats van de bron, die erg diep was, veel lager was gelegen dan de plaats waar Israël was gelegerd op het tijdstip van het lied. G-d gaf het water de kracht om naar boven te gaan. Daarom begonnen zij hun lied.

Dit alles lag niet binnen de normale, te verwachten grenzen van G-ds *chesed*. Het is begrijpelijk dat de bron normaliter het volk van water voorzag. Hoe wonderlijk dat ook was, het was niet voldoende om daar een speciaal loflied voor te zingen. Maar toen de bron een extra, buitengewoon wonder presteerde, door achteruit te stromen, om het bloed en de ledematen van de verslagen vijand op te halen en om die naar boven te brengen, dat was een buitengewoon vertoon van G-ds macht. Vandaar het Lied bij de Bron.

MISJNA VAN DE WEEK

PEA, HOOFDSTUK 3

Misjna 3:6

Rabbi Eli'ezer zegt: Grond van een kwart¹ is *pea* verplicht. Rabbi Jehosjoea zegt: dat wat *sataïem* [2 *se'a*] opbrengt². Rabbi Tarfon zegt: zes bij zes *tefachiem*. Rabbi Jehoeda ben Batera zegt: [voldoende] om te maaien en te herhalen³, en de halacha is volgens zijn woorden. Rabbi Akiva zegt: grond van iedere afmeting is een *pea* verplicht⁴ en *bikoeriem*⁵ en men kan daarop een *prozbol* schrijven⁶ en men kan ermee bezittingen kopen die geen garantie hebben⁷, met geld, met een akte of met *chazaka*.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, קֶרֶקַע בַּיִת רִבְעֵה, הַיְכָל בַּפֶּאָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, הָעוֹשֶׂה סָאֲתַיִם. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר, שְׁשָׁה עַל שְׁשָׁה טְפָחִים. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתִירָה אוֹמֵר, כְּדֵי לְקַצֹּר וְלִשְׁנוֹת. וְהַלְכָה כְּדַבְּרֵיו. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, קֶרֶקַע כָּל שְׁהוּא, חָיֵב בַּפֶּאָה, וּבְכַפּוּרִים, וְלִכְתֹּב עָלָיו פְּרוֹזְבוֹל, וְלִקְנוֹת עִמּוֹ נְכָסִים שְׂאִין לָהֶם אַחֲרֵיָהוּ: בְּכֶסֶף וּבְשֵׁטֶר וּבְחֻזְקָה:

Aantekeningen bij Misjna 3:6

- 1. Grond van een kwart** – Het stuk grond waar men een kwart *Kav* [graan = ± 1,4 liter] kan zaaien, en dat is 10,2 x 10 *ama* [= 102 vierkante *ama* = ± 24 m²].
- 2. Wat *sataïem* opbrengt** – Rabbi Johosjoea's bepalende factor is niet de zaaicapaciteit maar de opbrengst van het veld, die [minstens] twee *se'a* moet zijn, d.i. 12 *kavim* (*RAV*).
- 3. Om te maaien en te herhalen** – De wijze van oogsten is om een handvol van het staande graan te grijpen en dat te maaien, zoals er geschreven staat (*Tehilliem* 129:7): „Waarmee de maaier zijn hand niet kan vullen.” En wanneer de hoeveelheid staand graan voldoende is om de hand van de maaier tweemaal te vullen, dan is hij een *pea* verschuldigd (*RAV*).
- 4. Grond van iedere afmeting is *pea* verplicht** – Want hij vat de woorden „een *pea* van je veld” op als [een veld van] iedere afmeting.
- 5. En *bikoeriem*** – [De eerste vruchten van het land, waarvan Tora gebiedt dat ze naar Jeruzalem gebracht moeten worden (*Sjemot* 23:19; *Dewariem* 26:10). Want er staat geschreven (*Sjemot* 23:19). „De beste vruchten van je land”, en deze woorden worden gebruikt voor *bikoeriem*, tarwe en gerst [„je land” wil zeggen: land van iedere afmeting]. Maar men is geen *bikoeriem* van bomen verplicht, tenzij men ook een stuk grond heeft met een omtrek van minstens 16 *ama* waar de boom opstaat (*RAV*).
- 6. En men kan daarop een *prozbol* schrijven** – De *prozbol* werd ingesteld door Hillel de Oude. Toen hij zag dat de mensen zich weerhielden om elkaar leningen te geven (wegens het *Sjemita*-jaar – het zevende jaar – wanneer alle schulden worden kwijtgescholden) en daarmee overtraden wat er in Tora [*Dewariem* 15:9] staat geschreven: „En pas op dat er geen slechte gedachten bij je opkomen”, stelde hij de *prozbol* in. Dit is

een akte waarin de uitlener verklaart: „Ik verklaar voor U, rechters zo-en-zo en zo-en-zo dat ik mijn vorderingen aan U overdraag, en dat ik die steeds, wanneer ik dat wil, kan innen.” En wanneer zo'n akte is opgesteld, scheldt het *Sjemita*-jaar de schuld niet kwijt. En deze *prozbol* wordt met name geschreven als de schuldenaar enig stuk land heeft, waarmee hij voor de schuld borg staat, en dat de waarde heeft van de schuld, want met land kan men niet bedriegen [d.w.z. dat als de schuldenaar zegt dat hij geen geld heeft om zijn schuld te betalen, hij niet kan zeggen dat hij ook geen land heeft, want dat land is er, zoals iedereen kan zien. En dat land is bij het uitschrijven van de *prozbol* reeds beschouwd als te zijn overgegaan in de handen van het *Beit Din*]. (RAV).

7. En men kan ermee bezittingen kopen die geen garantie hebben – Want roerende goederen kan men kopen samen met land, door middel van geld, een koopakte of *chazaka*, zoals wij leren in het eerste hoofdstuk van traktaat Kiddoesjien (RAV). [In Misjna 1:5 van Kiddoesjien staat: „Eigendom dat garantie heeft, kan men kopen met geld, met een koopakte en met *chazaka* (d.w.z. het fysiek in bezit nemen door het te omheinen, of te bewerken of iets dergelijks; en dat wat geen garantie heeft (roerende goederen) kan men alleen verkrijgen door *mesjicha* (het naar zich toe halen), maar niet met geld, koopakte of *chazaka*. Men kan iets dat geen garantie heeft verkrijgen samen met iets dat wel garantie heeft, door middel van geld, een akte of *chazaka*.” D.w.z., als iemand land verkoopt, waarop roerend goed staat, b.v. grazende koeien of een wagen, dan kan hij dat gezamenlijk verkopen met geld, enz. De koper verkrijgt dan de roerende goederen met het land. Volgens onze Misjna kan men deze roerende goederen met het kleinste stukje land verkrijgen.

UIT DE TALMOED

TRAKTAAT NAZIER 57b

Door Rabbi Mendel Weinbach, decaan Ohr Somayach

Houd de kapper!

Geldt het Tora-verbod om de *peot* [*peies* – haarlokken] van een Jood af te knippen (*Wajjikra* 19:27)¹ ook voor een minderjarige?

Dit is onderwerp van discussie tussen de Geleerden. Rav Hoena meent dat iemand die de haarlokken van een minderjarige afknip, geseling verdient. Rav Ada bar Ahava meent dat daar Tora met de meervoudsvorm, waarin de verbod gesteld wordt, zowel degene die het haar afknipt als degene wiens haar afgeknipt wordt bedoelt, er een verband is tussen die twee. Daar de minderjarige niet gebonden is door dit gebod of enig ander gebod, is degene die zijn haar afknipt ook niet geboden om zich te onthouden van het afknippen van de *peot*. *Tosafot* wijst erop dat de Gemara (*Bava Metsia* 10b) dient als steun voor Rav Hoena's standpunt. Deze benadering heeft geleid tot de halacha zoals die in de *Sjoelchan Aroech* (*Joree Dea* 181:5) staat, dat iemand die de *peot* van een minderjarige afknipt, gestraft wordt met geseling.

Hoewel we in deze zaak beslissen volgens Rav Hoena, volgen we niet zijn voorbeeld, waarbij hij zijn vrouw toestemming gaf om de *peot* van zijn zonen af te knippen. Hij baseerde zijn toestemming op het feit dat het bovengenoemde vers zowel spreekt over *peot* als over het afscheren van de baard met een scheermes. Daar een vrouw geen baard heeft en is vrijgesteld van het verbod om zich te scheren, is ze ook vrijgesteld van het verbod om *peot* af te knippen, zowel die van haarzelf, als die van haar man.

Toen Rav Ada hoorde wat Rav Hoena's vrouw, Chova, deed, maakte hij daar ernstig bezwaar tegen, want als Rav Hoena van mening was dat de *peot* van een minderjarige niet afgeknipt mogen worden, dan geldt dat ook voor een vrouw, die dat wil doen. Hij vroeg zich zelfs hardop af of Chova niet uiteindelijk haar eigen kinderen zou begraven wegens deze overtreding. Deze verspreking van deze Geleerde, zegt *Tosafot*, was er de oorzaak van dat de Gemara de vroegtijdige dood van de kinderen van Rav Hoena vermeldt tijdens het leven van Rav Ada.

Deze gebeurtenis is de achtergrond voor het feit dat in de *Sjoelchan Aroech* (ib. 6) een halachische mening vermeld staat, dat een vrouw niet de *peot* van een man mag afknippen, zelfs niet van een minderjarige. Eén voorschrift in de hiervoor genoemde afdeling van de *Sjoelchan Aroech* vereist een nader onderzoek. De *Rama* citeert een uitspraak dat de *peot* van een minderjarige mogen worden afgeknipt door een niet-Jood. Het probleem hiermee, dat de commentatoren opwerpen, is dat een Jood een niet-Jood niet mag vragen iets te doen dat hijzelf niet doen mag. Het is ook hoogst onwaarschijnlijk dat de *Rama* het heeft over een situatie, waarin een minderjarige uit zichzelf naar een niet-Joodse kapper ging, want de vraag of men een minderjarige moet verhinderen om iets te doen wat tegen de halacha indruist, wordt besproken in de *Sjoelchan Aroech*, *Orach Chajiem* 243, en hoort hier niet thuis.

1. Jullie mogen geen hoek van jullie hoofden afronden, en geen hoek van je baard vernietigen.